

ДО ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ

У статті представлено сучасні погляди на проблему емоційного інтелекту у дітей, з порушеннями мовленнєвого розвитку зокрема. Представлено вітчизняні і зарубіжні погляди на структуру, психологічну характеристику емоційного інтелекту. Розкрито такі характеристики емоційного інтелекту як: вміння контролювати почуття, здатність впливати на свої емоції, використовувати їх у самоаналізі і спілкуванні з оточуючими, розпізнавати і визнавати почуття інших, уявляти себе на місці іншої людини, співчувати їй. Автор наголошує на необхідності дослідження заявленої проблеми в аспекті психологічного вивчення дітей молодшого шкільного віку із порушеннями мовленнєвого розвитку. Огляд сучасних психологічних досліджень засвідчує актуальність цієї проблеми і наявність передумов для її вивчення. Висновки вчених засвідчують, що дітям з порушеннями мовленнєвого розвитку властива висока емоційна сенситивність, залежність від оточуючих. Характерними рисами цих дітей є підвищена емоційна тривожність, низька емотивність, затримка у розвитку емоційної сфери. У статті наголошується, що до сьогодні емоційна сфера дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку досліджувалась як складова емоційно-вольової, особистісної психічних сфер, а також в аспекті оволодіння дитиною емоційною лексикою.

Ключові слова: емоційний інтелект, молодший шкільний вік, порушення мовленнєвого розвитку.

Важливою умовою адаптації і соціалізації, розвитку міжособистісних відносин індивіда є розвиненість у нього емоційної сфери, здатності впізнавати і розуміти емоції інших людей. Достатній розвиток емоцій і здатності розуміти почуття інших дозволяють індивіду адекватно оцінювати психологічну складову взаємовідносин, орієнтуватися у змісті різних соціальних ситуацій.

У зв'язку з цим все більше уваги привертає проблема взаємозв'язку почуттів і розуму, емоційного і раціонального, їх взаємодії і взаємовпливу. Явищем, що об'єднує в собі вміння розрізняти і розуміти емоції, керувати власними емоційними станами та емоціями своїх партнерів по спілкуванню – є **емоційний інтелект**. Психологічне вивчення емоційного інтелекту є порівняно молодого галуззю і налічує трохи більше одного десятиліття.

В останнє десятиліття концепція емоційного інтелекту як альтернативи традиційного інтелекту стала широко відомою в психології. Проблема емоційних здібностей, емоційного і соціального інтелекту вельми активно досліджується зарубіжними і вітчизняними вченими, серед яких: І. Андрєєва, П. Анохін, І. Аршава, Р. Барон (R. Baron), О. Білоконь, А. Бек (A. Beck), Г. Большакова, І. Вєтрова, О. Власова, Г. Гарднер (H. Gardner), Д. Голман (D. Goleman), О. Гулевич, С. Дерев'яноко, М. Джералд (M. Gerald), Д. Карузо (D. R. Caruso), А. Кизим, Н. Коврига, О. Корчевна, А. Лучинкін, Д. Люсін, М. Манойлова, Дж. Мейер (J. D. Mayer), З. Моше (Z. Moshe), І. Николау (I. Nikolaou), О. Носенко, Е. Остін (E. J. Austin), Е. Орел, Г. Орме (G. Orme), К. Петрідес (K. V. Petrides), Д. Пізарро (D. Pizarro), А. Приходько, Є. Рєвтюк, Р. Річардс Д. (R. Richards D.) П. Симонов, О. Собченко, І. Степанов, Р. Стернберг (R. J. Sternberg), П. Селовеї (P. Salovey), Е. Торндайк (E. L. Thorndike), Д. Ушаков, А. Фурнхам (A. Furnham), Дж. Чіарочі (J. Ciarruchi), С. Шехтер, А. Елліс, Г. Юсупова тощо.

Як свідчать психологічні літературні джерела, вперше термін «емоційний інтелект» було використано у 1990 році Дж. Мейером і П. Селовеєм. Одне з визначень емоційного інтелекту, сформульоване цими авторами, звучить як «здатність усвідомлення, оцінки та вираження емоцій, здатність розуміння емоцій та емоційних знань, а також здатність керування емоціями, що сприяє емоційному і інтелектуальному зростанню особистості» [9; с.19].

Д. Гоулмен у своїх дослідженнях показав, що життєвий успіх визначається не тільки загальним рівнем розумового розвитку, скільки тими особливостями його розуму, які визначають здатність до самопізнання та емоційної саморегуляції, вміння виражати свої почуття, розуміти й точно реагувати на стан інших.

Теорія емоційної компетентності Д. Гоулмена включає в себе чотири сфери компетенції: самосвідомість (емоційна самосвідомість, точна самооцінка); самоконтроль (впевненість у собі, управління емоціями, відкритість, адаптивність, воля до перемоги, ініціативність, оптимізм); соціальна чуйність (емпатія); управління відносинами (насага, врегулювання конфліктів, командна робота, вплив, допомога в самовдосконаленні).

У свою чергу Р.Бар-Он дає широке трактування поняття емоційного інтелекту (далі – EI). Він визначає EI як всі некогнітивні здібності, знання й компетентність, що дають людині можливість успішно справлятися з різними життєвими ситуаціями. На основі цього виділив п'ять сфер компетентності: пізнання власної особистості (розуміння власних емоцій, впевненість у собі, самоповага, самореалізація, незалежність); навички міжособистісного спілкування (міжособистісні взаємини, соціальна відповідальність, співпереживання); здатність до адаптації (вирішення проблем, оцінка реальності, вміння пристосуватися); управління стресовими ситуаціями (стійкість до стресу, імпульсивність, контроль); настроїв, що переважає (щастя, оптимізм).

Свою модель емоційного інтелекту запропонував також Д.Люсин. У його концепції EI є здібностями до розуміння своїх і чужих емоцій, а також управління ними та складається з двох шкал:

- міжособистісної (здатність до розуміння чужих емоцій та управління ними. Людина може розпізнавати емоцію, емоційне переживання в себе або в іншій людині; може ідентифікувати емоцію, тобто встановити, яку саме емоцію відчуває вона або інша людина, і знайти для неї словесне вираження; розуміє причини, що викликали цю емоцію, і наслідки, до яких вона приведе);
- внутрішньо особистісної (здатність до розуміння своїх емоцій й управління ними. Людина може контролювати інтенсивність емоцій, приглушувати надмірно сильні емоції; може контролювати зовнішнє вираження емоцій; може за необхідності довільно викликати ту чи іншу емоцію).

Аналіз психологічних досліджень свідчить, що в широкому сенсі до емоційного інтелекту EI відносять здатності до впізнання, розуміння емоцій і управління ними; маються на увазі як власні емоції суб'єкта, так і емоції інших людей. В.Петляк вважає, що EI – це сукупність розумових здібностей, які відповідають за обробку емоційної інформації. Такий погляд є досить поширеним і відповідає когнітивно-афективній моделі емоційного інтелекту.

У низці сучасних зарубіжних і вітчизняних теорій емоція розглядається як особливий тип знання. Відповідно до цього підходу «емоційний інтелект» визначається як:

- здатність діяти з внутрішнім середовищем своїх почуттів і бажань;
- здатність розуміти відносини особистості, що репрезентується в емоціях, і керувати емоційною сферою на основі інтелектуального аналізу і синтезу;
- сукупність емоційних, особистісних і соціальних здібностей, які впливають на загальну здатність індивіда ефективно справлятися з вимогами і тиском навколишнього середовища [1; 8; 9].

Узагальнюючи описані вище визначення, можна відзначити, що індивіди з високим рівнем розвитку емоційного інтелекту мають виражені здібності до розуміння власних емоцій і емоцій інших людей, до управління емоційною сферою, що обумовлює вищу адаптивність та ефективність у спілкуванні. На відміну від абстрактного і конкретного інтелекту, які відображають закономірності зовнішнього світу, емоційний інтелект відображає внутрішній світ і його зв'язки з поведінкою особистості і взаємодією з реальністю.

За П.Селовеєм, структура емоційного інтелекту містить низку здібностей: розпізнавання власних емоцій, володіння емоціями, розуміння емоційніших людей, само мотивацію [9].

Е.Носенко зазначає, що емоційний інтелект задіяний в адаптивній обробці емоційної інформації та розглядається як підструктура соціального інтелекту, яка включає здатність спостерігати власні емоції і емоції інших людей, розрізняти їх і використовувати отриману інформацію для управління мисленням і діями. Отже, спочатку емоційний інтелект розглядався як здатність, що відповідає за обробку емоційної інформації. Пізніше концепція була перероблена, і емоційний інтелект став визначатися як поєднання чотирьох здібностей, які засвоюються в онтогенезі послідовно:

– **сприйняття, ідентифікація емоцій** (власних та інших людей) – здатність визначати свої і чужі емоції за фізичним станом, почуттями і думками, через твори мистецтва, мовлення, зовнішній вигляд і поведінку тощо;

– **управління власними емоціями та почуттями інших людей** – рефлексивна регуляція емоцій, необхідна для емоційного та інтелектуального розвитку, яка допомагає залишатися відкритим до позитивних і негативних почуттів; викликати емоції або уникати їх залежно від їх інформативності;

– **розуміння емоцій** – здатність класифікувати емоції і розпізнавати зв'язки між словами і емоціями; інтерпретувати значення емоцій, що стосуються взаємовідносин; розуміти складні

(амбівалентні) почуття, усвідомлювати переходи від однієї емоції до іншої;

– **фасилітація мислення** – здатність викликати певну емоцію і потім контролювати її, змінюючи тим самим когніції [8].

Результати досліджень переконують, що близько 80% успіху в соціальній та особистісній сферах життя визначає саме рівень розвитку емоційного інтелекту, і лише 20% – всім відомий IQ – коефіцієнт інтелекту, що вимірює ступінь розумових здібностей людини (І.Андрєєва). Цей висновок учених перевернув всередині 90-х років ХХ століття погляди на природу особистісного успіху та розвитку людських здібностей. У зв'язку з цим виявляється, що не вдосконалення логічного мислення і кругозору є запорукою її майбутньої успішності в житті, а опанування здібностями емоційного інтелекту, а саме: вмінням контролювати свої почуття; здатністю свідомо впливати на свої емоції; вмінням визначати свої почуття і приймати їх такими, які вони є (визнавати і усвідомлювати їх); здатністю використовувати свої емоції у самоаналізі і спілкуванні з оточуючими; здатністю розпізнавати і визнавати почуття інших, представляти себе на місці іншої людини, співчувати їй. [1].

У якості специфічних факторів, що лежать в основі емоційного інтелекту автори концепції називають: емоційність, регулювання емоційних станів, можливість кодувати і декодувати емоційні репрезентації. У цілому в роботах даних авторів емоційний інтелект виступає в якості предиктора просоціальної поведінки.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень у галузі дитячої психології (О.Бодальов, Л.Божович, О.Васильєва, Л.Виговська, Т.Гаврилова, Г.Ковальов, В.Котирло, Г.Кошелева, Ю.Менджеричька, Я.Неверович, О.Сорокоумова) свідчить, що особливої значущості і актуальності розвиток емоційного інтелекту набуває в дошкільному та молодшому шкільному віці, оскільки саме в ці періоди відбувається активне емоційне становлення дітей, вдосконалення їх самосвідомості, здатності до рефлексії та децентрації (вміння «ставати» в позицію партнера, враховувати його потреби і почуття).

А.Валлон, характеризуючи дитячу психіку, зазначав: «Саме емоції здійснюють перші зв'язки дитини з її соціальним середовищем і стають основою для формування намірів і розумових здібностей ... Сенс ситуації переживається до будь-якого аналізу завдяки діям, схильності і установкам, що його зумовлюють. Ця практична інтуїція в психічному розвитку задовго передреде здатності розрізнення і порівняння. Вона є першою формою розуміння» [3; с. 120, 123].

Велике значення проблемі емоційних переживань в психічному розвитку дитини надавала Л.Божович. Підкреслюючи важливість розуміння афективного ставлення дитини до середовища, вона писала: «Ми розглядаємо афективні стани як тривалі, глибокі емоційні переживання, безпосередньо пов'язані з активно діючими потребами і прагненнями, що мають для суб'єкта життєво важливе значення» [2; с. 153].

В.Лебединський вважає, що емоції в процесі розвитку дитини утворюють складну систему емоційної регуляції, що має багаторівневу будову. Ця система найшвидше реагує на будь-які зовнішні впливи середовища та внутрішні сигнали організму дитини. Вона також відповідальна за тонізування всіх психічних процесів, тобто за підтримку певного рівня енергетичної активності, сигналізує про задоволення фундаментальних потреб дитини [6; с. 41].

Г.Кошелева зазначає, що функціональна роль емоційних процесів складається в онтогенезі поступово, по мірі засвоєння дитиною соціального та предметного змісту і виражається у формі ієрархічної системи конкретних емоційних явищ [5].

Засвоєння дитиною предметного змісту навколишнього світу відбувається на основі (або всередині) уже сформованого емоційного контакту «дорослий – дитина». Для повноцінного розвитку дитини важливе оптимальне поєднання позитивної емоційної валентності дорослого, і емоційної привабливості предметного світу. Оволодіння предметним світом не повинно здійснюватися за рахунок ослаблення або руйнування емоційного контакту дитини з близьким дорослим, емоційної атмосфери взаємодії в цілому.

Якщо взаємодія дорослого з дитиною з певних причин порушується, стає неадекватною, дитина виявляється безпорадною і в освоєнні предметного змісту. У цих умовах емоційне реагування може знову знижуватися, приймаючи форму афективної поведінки (тривожності, невпевненості, вибуховості, конфліктності тощо).

Особливої значущості набуває проблема вивчення емоційного інтелекту у дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку, оскільки мовленнєва патологія перешкоджає повноцінному спілкуванню цих дітей і опанування соціальними, емоційними еталонами поведінки зокрема.

Упродовж багатьох десятиліть вивчення дітей з тяжкими порушеннями мовлення здійснювалось у логопедичних дослідженнях (Л.Бартенева, Е.Данілавічуте, В.Кондратенко, С.Конопляста, Р.Левіна, Н.Манько, Ю.Рібцун, Є.Соботович, В.Тарасун, В.Тищенко, Н.Трауготт, Л.Трофименко, Т.Туманова, Т.Філічева, Г.Чиркіна, С.Шаховська, М.Шеремет тощо).

Результати психологічних досліджень емоційної сфери дітей з мовленнєвими порушеннями представлено в роботах Л.Волкової, С.Дмитрієвої, Р.Мартінової, В.Селіверстова, О.Тихонової, І.Чистоградової, Л.Шипіциної, в яких автори відзначають недостатню самостійність, домінування негативних почуттів, підвищену схильність до стресових станів у дітей з різними варіантами мовленнєвих відхилень.

Великий вплив на особистісний розвиток учня молодшої школи, мають емоції, які формуються разом зі всіма психічними процесами, і тому порушення мовлення відповідно до досліджень вчених (В.Шкловського, В.Селіверстова, Г.Волкової та ін.) можуть сильно впливати на емоційний стан дитини.

Найбільш дослідженим, вважається, емоційно - психічний розвиток у дітей із заїканням. Вивченням цієї категорії дітей, займалися Л.Белякова, Н.Власова, Г.Волкова, В.Ковшиков, В.Селіверстов, Н.Чевельова тощо. Типовою психічною ознакою заїкання є страх перед мовленням (логофобія), якій починає впливати на характер дітей в цілому, що проявляється у пасивності, байдужості, неухважності, невпевненості, замкнутості, сором'язливості, спостерігається тривожно-недовірливий характер, підозріливість, фобічні стани, схильність до депресій, пасивно-захисні і захисно-агресивні реакції на дефект, підвищена збудливість, роздратованість, швидка втомлюваність, рухова розгальмованість, плаксивість, упертість.

Науковці (Л.Шипіцина, Л.Волкова, О.Мастюкова та ін.) вказують на нестабільні емоції учнів із заїканням, які проявлялись у пасивності, сенситивності, залежності від навколишніх, схильності до спонтанної поведінки, не критичності до своїх можливостей, низької працездатності, тощо.

Дослідження емоційної сфери дітей із загальним недорозвиненням мовлення засвідчили такі особливості емоцій як: лабільність, нестійкість. Часто у них домінує поганий настрій, вони плаксиві, капризні, бурхливо реагують на прохання, роздратовані, неврівноважені. Вони не критичні до свого дефекту, при проханні пояснити свій стан відмовляються. Вольові якості нестабільні, недостатньо вироблена мотиваційна сфера, слабка регуляція довільної діяльності, діти постійно намагаються уникати труднощів [4; 6; 7; 10].

С.Дмитрієва зазначає, що в колективі дітей з мовленнєвими порушеннями дитина стає популярною в тому випадку, якщо володіє соціальними еталонами, покладеними в основі її поведінки, якщо вона має високий рівень знань і умінь для налагодження спілкування з однолітками, організації цікавої гри, а також якщо вона володіє певними якостями особистості, наприклад – відкритістю, доброзичливістю, спрямованістю на спілкування.

На думку автора, якостями, що перешкоджають високому статусу в колективі дітей з мовленнєвими порушеннями, є емоційна центрація, фіксація на негативних переживаннях і ігнорування оцінки інших. У поєднанні з емоційною холодністю або з агресією і завищеними домаганнями ці якості є найбільш характерними для ізольованих дітей. С.Дмитрієва зазначає, що з віком зменшується кількість відкритих, високо емотивних дітей, які позитивно відносяться до навколишнього. Зменшується і кількість абсолютно закритих, емоційно центрованих хлопчиків. Водночас, зростає раціональність та емоційна відгородженість дітей з мовленнєвими порушеннями, збільшується прагнення до відокремлення або агресивного відстоювання свого внутрішнього світу.

Є.Тихонова вважає, що стан емоційної сфери дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення відрізняється від стану емоційної сфери дітей з нормальним мовленнєвим розвитком вищим рівнем тривожності, яка проявляється в ситуаціях, що моделюють відносини «дитина-дорослий»; вищим ступенем психоемоційної напруги; зниженим емоційним фоном; неухважністю дітей із ЗНМ до емоційного стану інших людей і, як наслідок, низькою емоційною чуйністю.

І.Мартиненко відмічає, що емоційна сфера дітей з порушеннями мовлення розвивається менш

гармонійно, у порівнянні з дітьми з нормальним розвитком. Вона вказує на низьку емоційну чуйність дітей цієї категорії. Дослідниця наголошує на високій значущості емоційної чуйності, емпатії для розвитку людських взаємин і ефективного спілкування, особистісного благополуччя, і спрямовує своє дослідження на вивчення взаємозв'язку емпатії і стану спілкування дітей з системними порушеннями мовлення.

Аналіз логопсихологічних досліджень засвідчив високу актуальність і недостатнє вивчення проблеми емоційного інтелекту у дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку. Результати емпіричних досліджень засвідчили недорозвиток і специфіку формування емоційної сфери дітей із загальним недорозвиненням мовлення, заїканням, дислалією. Водночас, зазначені дослідження висвітлюють особливості емоційної сфери частково, відірвано від комплексного контексту емоційного інтелекту.

Отже, оскільки емоційна чуйність і виразність є основними компонентами емоційного інтелекту, вважаємо за необхідне зазначити про недостатню наукову розробленість питання сформованості емоційного інтелекту у дітей з мовленнєвими порушеннями мовлення. Враховуючи дані вікової психології, психології особистості, особливо актуально дослідити емоційний інтелект дітей з порушенням мовленнєвого розвитку молодшого шкільного віку, коли дитина, виконуючи провідну діяльність, повинна налагоджувати стосунки і комунікацію з однолітками і дорослими. Особлива актуальність та недостатня розробленість цієї проблеми, її зв'язок з потребами корекційно-психологічної теорії та практики зумовили вибір теми дисертаційного дослідження **«Особливості емоційного інтелекту молодших школярів з порушеннями мовленнєвого розвитку»**.

Мета дослідження полягає у визначенні особливостей емоційного інтелекту та його основних складових у молодших школярів з порушеннями мовленнєвого розвитку.

На нашу думку, досягнення мети дослідження дозволить розширити сучасні уявлення про стан емоційної сфери дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку і отримати принципово нові дані про стан емоційного інтелекту у дітей з різними мовленнєвими порушеннями.

Використана література

1. Андреева И.Н. Эмоциональный интеллект как феномен современной психологии. – Новополюк: ПГУ, 2011. – 388 с.
2. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте. (Психологическое исследование). – М., «Просвещение», 1968. – 464 с.
3. Валлон А. Психическое развитие ребенка/пер. с фр. Л. И. Анцыферовой. – СПб: Питер, 2001. – 208 с.
4. Дмитриева С.Т. Влияние социальных эмоций на развитие общения детей дошкольного возраста: Автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.13 / С.Т.Дмитриева; МПГУ. М., 1997. – 19 с.
5. Кошелева А.Д. Эмоциональное развитие дошкольника. – М.: Просвещение, 1985. – 176 с.
6. Лебединский В.В., Никольская О.С, Баенская Е.Р., Либлинг М.М. Эмоциональные нарушения в детском возрасте и их коррекция. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1990. – 138 с.
7. Мартиненко І.В. Роль емоцій у спілкуванні дітей в умовах мовленнєвого дизонтогенезу // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Зб. наукових праць. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2014. – № 28. – с. 312-317.
8. Носенко Е.Л. Эмоциональный интеллект: концептуализация феномену, основные функции / Е. Л. Носенко, Н. В. Коврига. – К.: Вища шк., 2003. – 126 с.
9. Сергиенко Е.А., Ветрова И.И. Тест Дж.Мэйера, П.Сэловея, Д.Карузо «Эмоциональный интеллект» (MSCEIT v. 2.0): Руководство. – М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 2010. – 176 с.
10. Тихонова Е.С. Состояние эмоциональной сферы дошкольников с общим недоразвитием речи // Дефектология. 2008. – №3. – с. 39-47.

References

1. Andreyeva Y.N. Amotsyonal'ny intellekt kak fenomen sovremennoy psikhoholyy. – Novopolotsk: PHU, 2011. – 388 s.
2. Bozhovych L.Y. Lychnost' i yeyo formirovaniye v detskom vozraste. (Psikhologicheskoye issledovaniye). - M., «Prosveshchenye», 1968. - 464 s.
3. Vallon A. Psikhicheskoye razvitye rebenka / per. s fr. L. Y. Antsyferovoy. SPb: Pyter, 2001. – 208 s.
4. Dmytryeva S.T. Vlyaniye sotsyal'nykh amotsy na razvitiye obshcheniya detey doshkol'noho vozrasta: Avtoref. dys. .kand. psykhol. nauk: 19.00.13 / S.T.Dmytryeva; MPHU. M., 1997. – 19 s.
5. Kosheleva A. D. Amotsyonal'noye razvitye doshkol'nyka. – M.: Prosveshchenye, 1985. – 176 s.
6. Lebedynskyy V.V., Nykol'skaya O.S, Baenskaya E.R., Lyblynh M.M. Amotsyonal'nye narusheniya v detskom vozraste i ikh korrektsyya. – M.: Yzd-vo Mosk. un-ta, 1990. – 138 s.
7. Martynenko I.V. Rol' emotsiy u spilkuvani dityey v umovakh movlennyyevoho dyzontohenezu // Naukovyy chasopys NPU imeni M.P.Drahomanova. Seriya 19. Korektsiyana pedahohika ta spetsial'na psykholohiya. Zb. naukovykh prats'. – K.: NPU imeni M.P.Drahomanova, 2014. - # 28. – s. 312-317.
8. Nosenko E.L. Emotsiyyny intellekt: kontseptualizatsiya fenomeny, osnovni funktsiyi / E. L. Nosenko, N. V. Kovryha. – K.: Vyshcha

shk., 2003. – 126 s.

9. Serhyenko E.A., Vetrova Y.Y. Test Dzh. Mayera, P. Seloveya, D. Karuzo «Amotsyonal'ny intellekt» (MSCEIT v. 2.0): Rukovodstvo. – M.: Yzd-vo «Instytut psykholohyy RAN», 2010. – 176 s.

10. Tykhonova E.S. Sostoyanye amotsyonal'noy sfery doskol'nykov s obshchym nedorazvytyem rechy// Defektolohiya. -2008.- #3. - s. 39-47.

Пилипенко О.Н. К проблеме исследования эмоционального интеллекта младших школьников с нарушениями речевого развития

В статье представлены современные взгляды на проблему эмоционального интеллекта у детей, с нарушениями речевого развития в частности. Представлены отечественные и зарубежные взгляды на структуру, психологическую характеристику эмоционального интеллекта. Раскрыты такие характеристики эмоционального интеллекта: умение контролировать чувства, способность влиять на свои эмоции, использовать их в самоанализе и общении с окружающими, распознавать и признавать чувства других, представлять себя на месте другого человека, сочувствовать ему. Автор подчеркивает необходимость исследования заявленной проблемы в аспекте психологического изучения детей младшего школьного возраста с нарушениями речевого развития. Обзор современных психологических исследований свидетельствует об актуальности этой проблемы и наличии предпосылок для ее изучения. Выводы ученых свидетельствуют, что детям с нарушениями речевого развития присуща высокая эмоциональная сензитивность, зависимость от окружающих. Характерными чертами этих детей является повышенная эмоциональная тревожность, низкая эмотивность, задержка в развитии эмоциональной сферы. В статье отмечается, что до сих пор эмоциональная сфера детей с нарушениями речевого развития исследовалась как составляющая изучения эмоционально-волевой, личностной психических сфер, а также в аспекте овладения ребенком эмоциональной лексикой.

Ключевые слова: эмоциональный интеллект, младший школьный возраст, нарушения речевого развития.

Pylypenko O.N. To the problem of the emotional intelligence study of primary school children with speech disorders

The modern views on the problem of emotional intelligence of children with speech disorders are presented in the article. Ukrainian and foreign views on the structure, psychological characteristics of emotional intelligence are described. There such characteristics of emotional intelligence are: the ability to control feelings, the ability to influence their emotions, to use them in self-analysis and communication with others, to recognize and acknowledge the feelings of others, imagine yourself in the place of another person, empathize with her. The author stresses the need to study the problems stated in terms of a psychological study of primary school children with speech disorders. Review of modern psychological research confirms the relevance of this problem and the case for its study. Conclusions of scientists show that children with speech disorders are highly emotional sensitive, dependence on others. Characteristic features of these children are increased emotional anxiety, low empathy, and delay in the development of emotional sphere. The article notes that until now emotional sphere of children with speech disorders was studied as part of the emotional-volitional, personal mental health and in aspect of child emotional vocabulary forming.

Keywords: emotional intelligence, primary school age, speech disorders.

Стаття надійшла до редакції 11.05.2015 р.

Статтю прийнято до друку 18.05.2015 р.

Рецензент: д.п.н. проф. Шеремет М.К.

УДК 376 – 056.34:616.89_008.] – 053.4/5:37,014.3

Сак Т.В.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ ПОЧАТКОВОЇ ЗАГАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ДІТЕЙ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

У статті представлено особливості нового Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами, в тому числі дітей з тяжкими порушеннями мовлення, що ґрунтується на особистісно орієнтованому і компетентісному підходах, який доповнюється життєвою компетентністю; описано мету та завдання, пов'язані з компенсацією порушень мовленнєвого розвитку та створення умов для формування навичок вільної комунікації, що сприятиме безбар'єрному включенню школярів з тяжкими порушеннями мовлення до суспільного життя.

Визначено психолого-педагогічні умови формуванням узагальнених способів дії: комунікативних, особистісних, пізнавальних, регуляційних. Розкрито особливості формування узагальнених способів дій, пов'язаних із проявами загальних і специфічних закономірностей дизонтогенетичного розвитку при тяжких порушеннях мовлення. Окреслено подальший напрямок дослідження проблеми, що полягатиме у розробленні психолого-педагогічних механізмів реалізації узагальнених способів дії у змісті Навчальних програм, критеріях оцінювання навчальних досягнень, та навчально-дидактичному забезпеченні школярів з тяжкими порушеннями мовлення, загалом буде спрямований на реалізацію завдань, окреслених питанням реформування спеціальної освіти на найближчі роки.

Ключові слова: особистісно орієнтований підхід, компетентісний підхід, життєва компетентність, узагальнений спосіб дії, особистісні, пізнавальні, регулятивні, комунікативні узагальнені способи дії.

У новому Державному стандарті початкової загальної освіти для дітей з тяжкими порушеннями